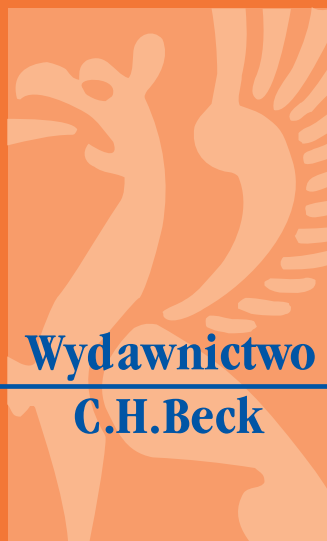

Skrypty Becka

Waltraud Hakenberg

Prawo europejskie

**Wydawnictwo
C.H.Beck**

SKRYPTY BECKA

Prawo europejskie

W sprzedaży:

J. Barcik, A. Wentkowska

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ PO TRAKTACIE Z LIZBONY, wyd. 2

Wykłady Becka

M. M. Kenig-Witkowska (red.)

PRAWO INSTYTUCJONALNE UNII EUROPEJSKIEJ, wyd. 5

Podręczniki Prawnicze

A. Łazowski (red.)

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ. TESTY. KAZUSY. TABLICE, wyd. 5

Repetytoria C. H. Beck

E. Skibińska (wprow.)

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ, wyd. 2

Teksty Ustaw Becka. Edycja Sądowa

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ Z WPROWADZENIEM, wyd. 18

Twoje Prawo

www.ksiegarnia.beck.pl

Legalis
System Informacji Prawnej

Prawo europejskie

Dr jur. Waltraud Hakenberg

*Sekretarz Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej
w Luksemburgu
oraz profesor honorowy
Uniwersytetu Kraju Saary*

1. wydanie polskie
5. wydanie niemieckie

redakcja naukowa:
dr Igor B. Nestoruk
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

WYDAWNICTWO C.H. BECK
WARSZAWA 2012

Maja Antoniszyn

absolwentka Wydziału Prawa i Administracji na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Wydziału Prawa na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. W 2007 r. ukończyła Magisterskie Studia Menedżerskie MBA na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu, a w 2011 r. Szkołę Prawa Amerykańskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Chicago-Kent College of Law. Obecnie kończy pracę doktorską na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu.

Ilona Antoniszyn-Klik

ukończyła studia ekonomiczne na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i na Akademii Dyplomatycznej w Wiedniu oraz staż w L'Ecole Nationale d'Administration w Paryżu. W 2008 r. została wicedyrektorem w Departamencie Rozwoju Regionalnego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego. W 2010 r. była wicewojewodą dolnośląskim, a od 2011 r. jest podsekretarzem stanu w Ministerstwie Gospodarki.

Katarzyna Pietras

absolwentka Wydziału Prawa i Administracji na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Wydziału Prawa na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Ukończyła aplikację prawniczą w Niemczech. W latach 2000–2009 pracownik naukowy na Katedrze Prawa Cywilnego i Handlowego oraz Postępowania Cywilnego na Uniwersytecie im. Martina Luthra w Halle (Saale). Obecnie pracuje w Ministerstwie Gospodarki i ds. Europejskich Kraju Związkowego Brandenburgia w Poczdamie. Jest współautorką niemieckiego tłumaczenia polskiego kodeksu karnego wykonawczego. Posiada niemieckie i polskie certyfikaty mediatora.

Marcin Rogowski

doktorant na Wydziale Prawa Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji.

dr Igor B. Nestoruk

adiunkt w Katedrze Prawa Europejskiego na Wydziale Prawa i Administracji UAM w Poznaniu. Pracę doktorską obronił na Wydziale Nauk o Państwie i Prawie Reńskiego Uniwersytetu im. Fryderyka Wilhelma w Boon. W 2004 r. został wpisany na listę tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego (członek TEPIS). Od 2009 r. prowadzi kancelarię radcy prawnego.

Redakcja: *Magdalena Cymerska*

© Wydawnictwo C.H. Beck 2012

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00–203 Warszawa

Skład i łamanie: PanDawer
Druk i oprawa: P.W.P. Interdruk, Warszawa

ISBN 978-83-255-0363-5

ISBN e-book 978-83-255-2415-9

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XV
Wykaz orzeczeń	XIX
Przedmowa	XXIII
Przedmowa do 5. wydania	XXIV
Z przedmowy do 1. wydania	XXV
 Część 1. Zagadnienia wprowadzające	 1
I. Wyjaśnienia terminologiczne	1
II. Historia procesu integracji europejskiej	1
1. Koncepcja Europy od okresu średniowiecza	1
2. Europejska Wspólnota Węgła i Stali	3
3. Europejska Wspólnota Gospodarcza i Europejska Wspólnota Energii Atomowej	6
4. Ewolucja Wspólnot i rozszerzenie Unii Europejskiej	7
5. Od wspólnot europejskich do Unii Europejskiej	10
6. Europejski Obszar Gospodarczy	12
7. Unia Europejska jako rozwiązanie wzorcowe	13
Podsumowanie 1: Fakty historyczne integracji europejskiej	14
 Część 2. Podstawy systemu oraz struktury Unii Europejskiej	 15
I. Rozwój Unii Europejskiej	15
1. Okres przed Traktatem z Maastricht	15
2. Utworzenie Unii Europejskiej przez Traktat z Maastricht	16
3. Dalszy rozwój w Traktacie z Amsterdamu	18
4. Wspólnota Europejska i Unia Europejska w Traktacie z Nicei	20
5. Komplikacja/kryzys/spowolnienie wskutek nieuchwalenia Traktatu Konstytucyjnego	20
6. Zwieńczenie procesu integracji europejskiej przez Traktat z Lizbony	21
II. Prawo Unii Europejskiej w systemie prawa	22
III. Unia Europejska jako osoba prawna	25
IV. Finanse i budżet	26

V. Podstawy współdziałania organów Unii i krajów członkowskich	28
1. Wartości Unii Europejskiej	28
2. Podział kompetencji	29
3. Wzajemne stosunki państw członkowskich	31
Podsumowanie 2: System i zasady strukturalne Unii Europejskiej	32
Część 3. System instytucjonalny	35
I. Uwagi ogólne	35
1. Przegląd	35
2. Siedziby instytucji i organów doradczych	36
3. Administracja wewnętrzna i języki	37
II. Rada Europejska oraz Rada i Wysoki Przedstawiciel do spraw Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa	41
1. Rada Europejska	42
2. Rada	42
3. Przedstawiciele rządów państw członkowskich zgromadzeni w Radzie	47
4. Wysoki Przedstawiciel do spraw Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa	47
III. Komisja	50
1. Skład oraz rola przewodniczącego	50
2. Zadania	50
3. Tryb podejmowania decyzji i organizacja pracy	52
IV. Parlament Europejski	54
1. Wybory, skład oraz rola przewodniczącego	54
2. Zadania	56
3. Tryb podejmowania decyzji i organizacja pracy	57
4. Zaangażowanie narodowych parlamentów	57
V. Trybunał Sprawiedliwości UE	58
VI. Europejski Bank Centralny	60
VII. Trybunał Obrachunkowy	61
VIII. Pozostałe organy	61
1. Komitet Ekonomiczno-Społeczny	61
2. Komitet Regionów	62
3. Europejski Bank Inwestycyjny	62
IX. Porządek instytucjonalny w ujęciu funkcjonalnym	63
Podsumowanie 3: Podział zadań w systemie instytucjonalnym UE ...	66
Część 4. Porządek prawny Unii Europejskiej	69
I. Źródła prawa unijnego	69
1. Uwagi ogólne	69
2. Pierwotne prawo unijne	70
3. Prawo zblżone do prawa pierwotnego	70
4. Pochodne prawo unijne	71
5. Stosunek prawa unijnego do prawa krajowego	74
6. Procedury stanowienia prawa	84

7. Europejskie prawa i wartości podstawowe; obywatelstwo Unii	87
II. System ochrony prawnej	90
1. Wprowadzenie	90
2. Poszczególne rodzaje postępowań	91
3. Funkcje Trybunału Sprawiedliwości UE	98
4. Wskazówki dotyczące postępowania przed sądami UE	102
Podsumowanie 4: Porządek prawny UE	104
Część 5. Swobody rynku wewnętrznego w prawie unijnym	105
I. Swoboda przepływu towarów	105
1. Uwagi wstępne	105
2. Unia celna	106
3. Zakaz ograniczeń ilościowych i środków o podobnym skutku w imporcie i eksporcie	107
4. Dostosowanie państwowych monopolów handlowych	115
Podsumowanie 5: Swobodny przepływ towarów	116
II. Swobodny przepływ osób i swoboda świadczenia usług	117
1. Swoboda przepływu pracowników	117
Podsumowanie 6: Swoboda przepływu pracowników	126
2. Swoboda przedsiębiorczości wobec osób fizycznych oraz spółek ...	126
Podsumowanie 7: Swoboda przedsiębiorczości	133
3. Swoboda świadczenia usług	133
Podsumowanie 8: Swoboda świadczenia usług	141
III. Swoboda przepływu kapitału i płatności	142
1. Uwagi ogólne	142
2. Rozwój swobód	143
3. Obecny stan liberalizacji	144
Podsumowanie 9: Swoboda przepływu płatności i kapitału	146
IV. Udzielanie zamówień publicznych	147
Część 6. Poszczególne polityki	149
I. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	149
II. Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	151
1. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych	151
2. Współpraca w sprawach karnych	154
III. Polityka konkurencji	155
1. Uwagi wstępne i terminologiczne	155
2. Zakaz porozumień i praktyk ograniczających konkurencję	158
3. Zakaz nadużywania pozycji dominującej	166
4. Stosowanie prawa konkurencji wobec przedsiębiorstw publicznych	170
5. Relacja między unijnym a krajowym prawem konkurencji	171
6. Kontrola koncentracji w prawie unijnym	172
7. Pomoc przyznawana przez państwa	178
Podsumowanie 10: Polityka konkurencji	180
IV. Polityka w dziedzinach rolnictwa i rybołówstwa	181
1. Polityka w dziedzinach rolnictwa i rybołówstwa	181

2. Podstawowe zasady i cele wspólnej polityki rolnej	183
3. Mechanizmy wspólnej polityki rolnej	184
4. Wspólna polityka w dziedzinie rybołówstwa	189
Podsumowanie 11: Polityka w dziedzinach rolnictwa i rybołówstwa	191
V. Polityka gospodarcza i pieniężna	192
1. Polityka gospodarcza	192
2. Unia walutowa	193
Podsumowanie 12: Polityka gospodarcza i pieniężna	198
VI. Wspólna polityka handlowa i rozwoju	198
1. Uwagi ogólne	198
2. Unia Europejska w WTO	200
3. Inne formy współpracy z krajami trzecimi	202
4. Środki antydumpingowe	206
Podsumowanie 13: Wspólna polityka handlowa i rozwoju	209
VII. Polityka społeczna	210
1. Uwagi ogólne	210
2. Programy ramowe	212
3. Równe traktowanie mężczyzn i kobiety w życiu zawodowym	213
4. Harmonizacja przepisów indywidualnego prawa pracy	217
5. Polityki uzupełniające politykę społeczną	221
Podsumowanie 14: Polityka społeczna	222
VIII. Polityka transportowa oraz sieci transeuropejskie	223
1. Informacje ogólne oraz rozwój	223
2. Drogowy transport towarów	225
3. Sieci transeuropejskie	226
IX. Polityka ochrony środowiska	227
1. Informacje ogólne oraz rozwój	227
2. Zasady i regulacje prawne	230
X. Inne polityki	232
Podsumowanie 15: Polityka w dziedzinach transportu, ochrony środowiska i inne polityki	233
Część 7. Zbliżanie prawa w wybranych obszarach	235
I. Zagadnienia podstawowe	235
II. Prawo podatkowe	237
1. Uwagi ogólne	237
2. Zakaz nakładania wyższych podatków na towary z innych państw członkowskich	237
3. Harmonizacja przepisów podatkowych	238
III. Ochrona konsumentów / prawo cywilne	241
1. Polityka ochrony konsumentów	241
2. Harmonizacja krajowych porządków prawa cywilnego	242
IV. Prawo handlowe i prawo spółek	249
1. Prawo handlowe	249

2. Uwagi ogólne o prawie spółek	250
3. Harmonizacja krajowego prawa spółek	251
4. Ponadnarodowe prawo spółek	252
V. Nieuczciwa konkurencja	255
VI. Prawo własności przemysłowej	257
1. Uwagi ogólne	257
2. Harmonizacja przepisów krajowych	258
3. Ponadnarodowe prawa ochronne	260
Podsumowanie 16: Zbliżanie prawa w wybranych obszarach	261
Indeks rzeczowy	265

WYKAZ SKRÓTÓW

AKP	Afryka, Karaiby i region Pacyfiku
art.	artykuł
Beneluks	unia gospodarcza między Belgią, Holandią i Luksemburgiem
BEUC	<i>Bureau européen des Unions des consommateurs</i> [ogólnoeu- ropejska organizacja konsumencka]
BVerfG/FSK	Bundesverfassungsgericht, niemiecki Federalny Sąd Kon- stytucyjny
CEDEFOP	<i>Centre européen pour le développement de la formation professionnelle</i> [Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego]
CELEX	<i>Communitatis Europae Lex</i> [skomputeryzowany międzyin- stytucjonalny system dokumentacji zawierający prawodaw- stwo wspólnotowe]
COM	projekty aktów prawnych oraz inne komunikaty Komisji Eu- ropejskiej dla Rady i/lub innych instytucji
Coreper	<i>Comité des représentants permanents des gouvernements des Etats membres</i> , zob. KSP
COSAC	Konferencja (parlamentarnych) Komisji Wyszczególnionych w Sprawach Wspólnotowych
DCFR	<i>Draft Comon Frame of Reference</i> [Projekt Wspólnego Systemu Odniesienia]
DG	<i>Direction générale</i> [Dyrekcja Generalna Komisji]
Dz.Urz.	Dziennik Urzędowy WE/UE, względnie Dziennik Ustaw
EBC	Europejski Bank Centralny
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
ECU	<i>European Currency Unit</i> [europejska jednostka walutowa]
EFOGR	Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, zob. także FEOGA
EFR	Europejski Fundusz Rybacki
EFTA	<i>European Free Trade Association</i> [Europejskie Stowarzysze- nie Wolnego Handlu]
EIW	Europejski Instytut Walutowy

EKPC	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
ENA	Europejski Nakaz Aresztowania
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
ERASMUS	<i>European action scheme for the mobility of university students</i> [Schemat działania Wspólnoty Europejskiej na rzecz mobilności studentów szkół wyższych]
ESBC	Europejski System Banków Centralnych
ESW	Europejski System Walutowy
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości/Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
Euratom	Europejska Wspólnota Energii Atomowej, zob. EWEA
EUR-Lex	elektroniczna baza danych, system dostępu do prawa Unii Europejskiej
EWEA	Europejska Wspólnota Energii Atomowej, zob. Euratom
EWG	Europejska Wspólnota Gospodarcza
EWWiS	Europejska Wspólnota Węgla i Stali
EZIG	Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych
FTK	niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny, zob. również BVerfGE
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> [Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu]
GSP	Generalny System Preferencji Celnych
JAE	Jednolity Akt Europejski
KC	Kodeks cywilny
KES	Komitet Ekonomiczno-Społeczny
MoP	Monitor Prawniczy
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KR	Komitet Regionów
KSP	Komitet Stałych Przedstawicieli, zob. Coreper
MTK	Międzynarodowy Trybunał Karny
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> [Pakt Północnoatlantycki, Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego]
NGO	<i>Non-Governmental Organization</i> [organizacja pozarządowa]
OECD	<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i> [Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju]
OEEC	<i>Organization for European Economic Cooperation</i> [Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej]
OKiKU	ustawa z 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.)
ONZ	<i>United Nations Organization</i> [Organizacja Narodów Zjednoczonych]
PKB	produkt krajowy brutto

Rada ECOFIN	Rada ds. Gospodarczych i Finansowych [<i>Economic and Financial Affairs Council</i>]
RPEiS	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
s.	strona
S.E.	<i>Societas Europaea</i> [Europejska Spółka Akcyjna]
SEC	dokumenty Komisji Europejskiej
SPI	Sąd Pierwszej Instancji Unii Europejskiej
SSP	Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej
STABEX	<i>Système de Stabilisation des Recettes d'Exportation</i> [System Stabilizacji Dochodów z Eksportu]
SUE	Sąd Unii Europejskiej
sygn.	sygnatura
tekst jedn.	tekst jednolity
TEWEA	Traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Traktat Euratom)
TEWG	Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą
TEWWiS	Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TKE	Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy
TUE	Traktat o Unii Europejskiej
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UE	Unia Europejska
UNCTAD	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i> [Konferencja Narodów Zjednoczonych do spraw Handlu i Rozwoju]
ust.	ustęp
UZE	Unia Zachodnioeuropejska
UZNK	ustawa z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.)
VAT	podatek od towarów i usług [ang. <i>value added tax</i>]
w zw. z	w związku z
WE	Wspólnota Europejska
WPZiB	wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa
WSiSW	współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych
WTC	Wspólna Taryfa Celna
WTO	<i>World Trade Organization</i> [Światowa Organizacja Handlu]
wyd.	wydanie
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej
ZPŚ	Zintegrowane Programy Śródziemnomorskie

Dla nazw poszczególnych **państw członkowskich** używa się zgodnie z wewnętrznymi regułami UE następujących skrótów:

AT	Austria
BE	Belgia

BU	Bułgaria
CY	Cypr
CZ	Czechy
DE	Niemcy
DK	Dania
EL	Grecja
ES	Hiszpania
ET	Estonia
FI	Finlandia
FR	Francja
HU	Węgry
IE	Irlandia
IT	Włochy
LT	Litwa
LU	Luksemburg
LV	Łotwa
ML	Malta
NL	Holandia
PL	Polska
PT	Portugalia
RU	Rumunia
SK	Słowacja
SL	Słowenia
SV	Szwecja
UK	Wielka Brytania

Przy odesłaniach do wyroków sądów unijnych „C” w numerze sygnatury oznacza orzeczenia ETS (od fr. „*Cour*”), „T” z kolei odnosi się do SPI (od fr. „*Tribunal de première instance*”, do dnia wejścia w życie Traktatu z Lizbony; od 1.12.2009 r. Sąd Unii Europejskiej (SUE)) a „F” do SSP (od fr. „*Fonction publique*”).

WYKAZ LITERATURY

W języku polskim:

- Ahlt M., Szpunar M.*, Prawo europejskie, wyd. 5, Warszawa 2011
- Barcz J.*, Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe. Prawo materialne i polityki, Warszawa 2006
- Barcz J., Kawecka-Wyrzykowska E., Michałowska-Gorywoda K.*, Integracja europejska, Warszawa 2007
- Bernat M.*, Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w sprawach gospodarczych, Warszawa 2006
- Cieśliński A.*, Wspólnotowe prawo gospodarcze, t. I, wyd. 2, Warszawa 2009
- Cieśliński A. (red.)*, Wspólnotowe prawo gospodarcze, t. II, wyd. 2, Warszawa 2007
- Dausies M.A., Skubisz R.*, Prawo gospodarcze Unii Europejskiej, Warszawa 1999
- Dybowski M.*, Prawa fundamentalne w orzecznictwie ETS, Warszawa 2007
- Herdegen M.*, Prawo europejskie, Warszawa 2006
- Jedlecka W.*, Dyrektywy Wspólnot Europejskich a prawo wewnętrzne, Wrocław 2002
- Kenig-Witkowska M.M. (red.), Łazowski A., Ostrihansky R.*, Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej, Warszawa 2006
- Łazowski A. (red.), Łabędzka A., Szpunar M.*, Prawo Unii Europejskiej. Testy. Kazusy. Tablice, wyd. 5, Warszawa 2012
- Napierała J.*, Europejskie prawo spółek, Warszawa 2006
- Pazdan M. (red.), Popiołek W. (red.), Rott-Pietrzyk E. (red.), Szpunar M. (red.)*, Europeizacja prawa prywatnego, t. I i II, Warszawa 2008
- Skubisz R. (red.), Skrzydło-Tefelska E., Wróbel A.*, Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, Warszawa 2003

W języku niemieckim (sprzed Traktatu z Lizbony):

- Ahlt M., Deisenhofer T.*, Europarecht – Examenskurs für Rechtsreferendare, 3. Aufl. München 2003
- Arndt H.-W.*, Europarecht, 9. Aufl. Heidelberg 2008
- Calliess C., Ruffert M.*, Kommentar zu EUV und EGV, 3. Aufl., München 2007
- Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn, Hakenberg*, HGB-Kommentar, 2. Aufl., München 2008
- Egger A.*, Europäisches Vergaberecht, Baden-Baden 2008

- Fischer P., Köck H.F., Karollus M.M.*, Europarecht, 4. Aufl., Wien 2002
Geiger R., EG-Vertrag, Kommentar, 4. Aufl., München 2004
Huber P.M., Recht der Europäischen Integration, 2. Aufl., München 2002
Jaag T., Europarecht – Die europäischen Institutionen aus schweizerischer Sicht, Zürich 2003
Kilian W., Europäisches Wirtschaftsrecht, 2. Aufl., München 2003
Lambach P., Schieble C., EU-Concours, 4. Aufl., München 2009
Lenz C.O., Borchardt K.-D. (red.), EU- und EG-Vertrag, Kommentar, 4. Aufl., Köln–Basel–Wien 2006
Nagel B., Wirtschaftsrecht der Europäischen Union, 4. Aufl., Baden-Baden 2003
Pechstein M., Entscheidungen des EuGH; Kommentierte Studienauswahl, 5. Aufl., Tübingen 2009
Richter T.S., Keller C., Meine Rechte als EU-Bürger, Fragen und Antworten zum EuropaRecht, München 2009
Schima, Das Vorabentscheidungsverfahren vor dem EuGH, 2. Aufl., München–Wien 2004
Schwarze, EU-Kommentar, 2. Aufl., Baden-Baden 2008
Streinz R., Europarecht, 8. Aufl., Heidelberg 2008
Zäch R., Grundzüge des europäischen Wirtschaftsrechts, 2. Aufl., Zürich 2005

W języku angielskim (sprzed Traktatu z Lizbony):

- Arnall A.*, Wyatt and Dashwood's European Union Law, wyd. 5, London 2006
Craig P., de Búrca G., EU law: text, cases, and materials, wyd. 4, Oxford 2007
Hartley T.C., European Union Law in a global context: text, cases and materials, Cambridge 2004
Hartley T.C., The Foundations of European Community Law, wyd. 6, Oxford 2007
Heidinger F.J., Hubalek A., Pramberger M., Introduction to the law and language of the European Union, wyd. 2, Vienna 1998
Kapteyn P.J.G., VerLoren van Themaat P., Introduction to the Law of the European Communities, wyd. 3, London 1998
Mathijsen P.S.R.F., A Guide to European Union Law, wyd. 9, London 2007
Pinder J., The European Union – A Very Short Introduction, wyd. 2, Oxford 2007
Shaw J., Law of the European Union, Houndmills, wyd. 3, Basingstoke 2000
Weatherill S., Beaumont P.R., EC Law, wyd. 4, London 2006

W języku francuskim (sprzed Traktatu z Lizbony):

- Boulouis J.*, Droit institutionnel des Communautés européennes, wyd. 6, Paris 1997
Cartou L., L'Union européenne: Traités de Paris, Rome, Maastricht (Précis Dalloz), wyd. 6, Paris 2006
Constantinesco V., Kovar R., Simon D., Traité sur l'Union européenne (Kommentar), Paris 1995
Moussis N., Accès à l'Union européenne, wyd. 12, Paris 2006
Simon D., Le système juridique communautaire, wyd. 3, Paris 2001
Van Raepenbusch S., Droit institutionnel de l'Union européenne, wyd. 4, Bruxelles 2005

W internecie:

Różnorodne informacje na temat prawa europejskiego, w wersjach językowych poszczególnych państw członkowskich, są publikowane w Internecie, w szczególności na oficjalnej stronie Komisji Europejskiej (www.ec.europa.eu). Z kolei teksty rozporządzeń, dyrektyw oraz wielu innych aktów prawnych są dostępne w portalu prawa europejskiego Eur-lex: <http://eur-lex.europa.eu/de/index.htm>.

WYKAZ ORZECZEŃ

(w porządku chronologicznym według daty wydania wyroku; wytłuszczonym drukiem zostały zaznaczone szczególnie istotne wyroki)

Uwaga: Poniższy wykaz zawiera sprawy przed TS szczegółowo przedstawione w tekście w ramkach, nie zawiera on natomiast wyroków wskazanych dodatkowo w przypisach. Pełne teksty w języku polskim wszystkich wydanych po 1 maja 2004 r. wyroków Trybunału Sprawiedliwości znajdują się na stronie internetowej TS pod adresem <http://curia.europa.eu>. Pozostała część wcześniejszego orzecznictwa w wersjach językowych państw będących członkami Wspólnoty przed 1 maja 2004 r. znajduje się na stronach EUR-Lex pod adresem <http://eur-lex.europa.eu/pl/index.htm>.

- Wyrok TS z 5.2.1963 r. w sprawie 26/62 **Van Gen den Loos**, Zb. Orz. 1963, s. 3
- Wyrok TS z 15.7.1964 r. w sprawie 6/64 **Costa przeciwko ENEL**, Zb. Orz. 1964, s. 1251
- Wyrok TS z 15.10.1969 r. w sprawie 15/69 Ugliola, Zb. Orz. 1969, s. 363
- Wyrok TS z 3.7.1974 r. w sprawie 9/74 Casagrande v. Landeshauptstadt München, Zb. Orz. 1974, s. 773
- Wyrok TS z 11.7.1974 r. w sprawie 8/74 Procureur du Roi v. Benoît i Gustave **Dassonville**, Zb. Orz. 1974, s. 837
- Wyrok TS z 26.2.1975 r. w sprawie 67/74 Bonsignore v. Stadt Köln, Zb. Orz. 1975, s. 297
- Wyrok TS z 30.9.1975 r. w sprawie 32/75 Cristini v. Société nationale de Chemins de fer français, Zb. Orz. 1975, s. 1085
- Wyrok TS z 8.4.1976 r. w sprawie 43/75 Gabrielle **Defrenne** v. SABENA (Defrenne II), Zb. Orz. 1976, s. 629
- Wyrok TS z 9.3.1978 r. w sprawie 106/77 **Simmnenthal**, Zb. Orz. 1978, s. 629
- Wyrok TS z 20.2.1979 r. w sprawie 120/78 Rewe-Zentral v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (**Cassis de Dijon**), Zb. Orz. 1979, s. 649
- Wyrok TS z 31.1.1984 r. w sprawie 286/82 i 26/83 Luisi i Carbone v. Ministerio del Tesoro, Zb. Orz. 1984, s. 377
- Wyrok TS z 10.4.1984 r. w sprawie 14/83 Sabine von Colson i Elizabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen, Zb. Orz. 1984, s. 1891
- Wyrok TS z 22.5.1985 r. w sprawie 13/83 Parlament v. Rada, Zb. Orz. 1985, s. 1513